

ЯК СТВОРИТИ РОДОВІД

Рано чи пізно але більшість людей задаються питаннями: «Хто я?», «Якого я роду?», «Хто мої предки?». Цей інтерес може носити як суто прагматичний характер, адже зараз дуже популярними стає отримання так званих «карт поляка», деяких зацікавлює пошук єврейських коренів. В більшості випадків ці люди лише на хвилинку доторкнуться до своєї сімейної історії використовуючи її як інструмент еміграції. Але для багатьох пошук свого коріння стає не просто цікавиною, а ледь не стилем життя. Знаходячи відомості про своїх предків, людина від покоління до покоління створює своє родове дерево, зберігаючи його історію вже для своїх нащадків, тим самим зв'язуючи через себе минуле і майбутнє свого роду.

Але насамперед постає питання: – «А з чого почати?».

Можливо ці поради допоможуть зацікавленим швидше набути відповідний досвід та більш раціонально витратити час та зусилля у відбудові своєї родинної історії.

Перше, на що має звернути увагу пошуковець, що реконструкція свого родоводу справа копітка, триває довгий час, за який дослідник може зустрітися з різноманітними складнощами як технічного, так і методологічного характеру. Чим далі вдається продовжити історію роду, тим більше з'являється лакун, заповнити які так і не вдається. Але сам процес пошуку може принести задоволення від отримання результатів, розбудити в людині інтерес не лише до історії свого роду, але й історії свого населеного пункту та своєї країни.

Зазвичай вивчається чоловіча лінія роду, рідше – жіноча. Своєрідним маркером тут стає прізвище, яке належить вашій родині.

Будь яке дослідження починається із збирання первинної інформації:

– на аркуші паперу слід створити ту частину родовідного дерева, формування якої не потребує відвідин архівів, слід вказати

усі відомі дати, факти, основні моменти біографії, місця навчання, служби, роботи, наявні нагороди й т.п. До укладання цього первинного дерева слід залучити усіх можливих родичів, негайно відвідати людей похилого віку, адже саме вони зазвичай є носіями найціннішої інформації. Хоча, за власним дослідницьким досвідом, неодноразово переконувався, що більшість сімейних легенд зазвичай не витримують критики і виявляються неправдивими, інколи маючи в основі зовсім інші історичні факти;

– слід зібрати усі документи наявні в домашньому сімейному архіві (обов'язково скопіюйте документи які є у інших членів вашого роду). Зафіксуйте дати та місця народження, саме ця інформація стане для вас відправною в подальших архівних пошуках. Зазвичай у родинах зберігається листування, довідки, атестати, дипломи, й нарешті – сімейні фотографії. Кожен з цих сімейних матеріалів насправді може стати важливим джерелом, навіть якщо вам не відомо, хто зображений на світлинах, краще спитати (за можливістю) у тих хто може це пам'ятати. Доречно підписати усіх впізнаних персонажів на фотографіях, це можна зробити на зворотному боці;

– якщо ви мешкаєте у селі, або у вас є можливість з'їздити на свою історичну батьківщину, завітайте на сільський цвинтар та сфотографуйте таблички (за їх наявності, та якщо кладовище невелике) з прізвищами що вас цікавлять. Якщо у вас не залишилось там нікого з рідних, спробуйте поспілкуватися із мешканцями села, інколи вони можуть розповісти про якісь невідомі факти.

Під час збору інформації Ви маєте задавати собі та іншим родичам такі питання про кожного відомого члена вашого роду:

– час і місце народження, якщо це велике місто то бажано знати адресу чи район проживання. Також фіксуйте час і місце (обставини) смерті;

– віросповідання (ця інформація має інколи вирішальне значення, адже вказує напрямок пошуків), соціальний та майновий статус родини, національна приналежність;

– сімейний стан, час одруження чи заміжжя, кількість шлюбів, адже у зв'язку із цим можлива зміна прізвища;

– освіта (школа, училища, університети, курси та ін.), а також

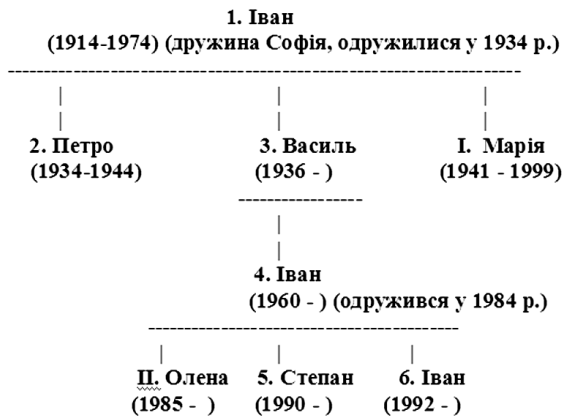
місця роботи та посади, службова кар'єра, місця проживання чи дані про еміграцію, а також цивільні нагороди та відзнаки;

- служба в армії, участь у військових діях, нагороди, дані про поранення, номери військових частин (може бути на листах), дані про перебування в полоні, перебування на роботах у Німеччині остарбайтером та ін.;

- матеріали про репресії, розкуркулення, смерть від голоду та ін. Інколи допомогти зможе інформація про судимості, хобі, участь в якихось визначних подіях.

Зазвичай під час складання первинного родовідного дерева усі його персонажі отримують тимчасову нумерацію, пізніше, вже із створенням більш повної версії, ця нумерація зміниться на постійну. Традиційно чоловіків у родовідному дереві позначають арабськими цифрами, жінок – римськими. Дружин не з вашого роду зазвичай окремо не нумерують, але «прив'язують» до номера чоловіка з вашого роду. У схемі треба відобразити й той факт, якщо хтось із ваших предків був одружений більше ніж один раз. Для систематизації можна використовувати спеціалізовані комп'ютерні програми, які наявні в мережі Інтернет. Більшість цих програм платні, але є й пробні та безкоштовні версії.

Первинний малюнок родовідного дерева може виглядати так:

Паралельно із родовідним деревом створюється і поколінний розпис, де подаються основні дані про кожного члена роду. По відношенню до вищенаведеної таблиці він може виглядати так.

Перше коліно.

1. Іван (1914-1974). Одружився на Софії (у дівочтві Іваненко) у 1934. Народився у 1914 р. в м.Чернігів. У подружжя народилося троє дітей.

Друге коліно.

2. Петро Іванович (1934 - 1944). Помер в евакуації.

3. Василь Іванович (1936 -). Народився та проживає у м.Чернігів. Працював старшим інженером на «Хімволокно», зараз на пенсії.

І. Марія Іванівна (1941-1999). У 1960 р. одружилася на Миколі Сидоренко. Працювала бухгалтером. Померла 1.09.1999 р.

Третє коліно.

4. Іван Васильович (1960 -). Одружився у 1984 р. на Марії Решетько.

Четверте коліно.

ІІ. Олена Іванівна (1985 -).

5. Степан Іванович (1990 -).

6. Іван Іванович (1992 -).

Й так далі.

Якщо Вам вдалося зробити цей початковий етап дослідження, на вас чекає архів. Слід зазначити, що якщо ваші предки походять із Житомирщини, для досліджень вам необхідні матеріали Державного архіву Житомирської області, якщо з Львову – Державного архіву Львівської області (звісно бувають і виключення, наприклад чимало метричних книг XVIII ст. зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву у м. Києві, або ж до території колишньої Київської губернії входила сучасна Житомирщина та Черкащина).

Не зважаючи що усі ці архівні установи працюють в єдиному правовому полі, у кожній з них може бути своя специфіка – від часу роботи читального залу, й до відношення до дослідників. Зазвичай працівники архівів радо допоможуть вам у ваших пошуках, але бажано точно знати що саме вас цікавить.

Перш ніж розпочати роботу ви маєте точно знати населений пункт де жили ваші предки, а в ідеалі ще й церковний приход, до якого вони були приписані (якщо ні – то нічого страшного у тому немає, це можна зазвичай з'ясувати в самому архіві). На сьогодні в архівах зберігаються метричні документи довоєнного періоду, доступ до них вільний. Якщо вам потрібні більш сучасні записи – від 1941 р., вам, згідно із «Законом про захист персональних даних», треба юридично довести свої родинні зв'язки із цією людиною, інформацію про яку ви шукаєте. Законом встановлений строк зберігання персональних даних у 75 років, відповідно у 2018 р. для дослідників мають стати загальнодоступною інформація за 1942 р. Для документів до цієї дати обмежень на видачу немає (окрім технічних обмежень – справи можуть виявитися у поганому стані, у такому випадку слід вимагати поставити їх або на «оцифровку», або на реставрацію).

В українських архівах можуть працювати як громадяни України, так і іноземці. Користування архівом є безкоштовним (окрім копіювання, але тут існує законодавче протиріччя). Для запису в архів необхідний паспорт, якщо Ви плануєте працювати там тривалий час, то потрібні дві фотокартки для оформлення постійної перепустки. Якщо архів знаходиться в іншому місті рекомендуємо спочатку ознайомитись з його сайтом. Зазвичай там наявні контактні адреси, час та умови роботи, можливість видачі справ та ін. Інколи на сайті розміщені описи фондів, або ж й внутрішні описи окремих фондів, які користуються попитом у дослідників (тим самим архівісти економлять свій час та зусилля). Інколи вдається здійснити всю підготовчу роботу не відходячи від домашнього комп'ютера, аж до замовлення в читальний зал архівних справ на конкретний день вашого приїзду (зазвичай архівісти йдуть назустріч приїжджим з інших міст).

Робота в архіві починається із обов'язкового вивчення Правил користування, а також із замовлення описів, а після вивчення описів – справ. Наприклад, якщо ваші предки жили в Чернігівській губернії, то вас має зацікавити опис Фонду 679 (Чернігівська духовна консисторія), де містяться метричні книги. Ці описи розміщені на сайті обласного архіву.

Які документи зазвичай слід шукати в архіві щоб створити свій родовід? Загалом людина протягом усього свого життя залишає за собою якийсь документальні свідчення: від «Свідчення про народження» – до «Свідчення про смерть». Найціннішими та найінформативнішими є наступні матеріали:

1. Як вже зазначалося, це метричні книги, якщо мова йде про період до 1918 р., або ж акти записів цивільного стану, якщо мова йде про період від 1920/21 рр. На початку 20-х рр. це були «колгоспні» книги, а у подальшому записи вели органи «РАЦС» (Реєстрації актів цивільного стану). На сьогодні у відділах РАЦС має зберігатися інформація лише за останні 75 років (в реальності архіви можуть не приймати ці справи за причиною відсутності місця).

В Російській імперії обов'язок вести метричні записи покладался саме на церковні інституції. В залежності від віросповідання людини книги вели церкви, костьоли, кірхи, синагоги. Метрична книга велася протягом кожного року, в ній було три розділи – «Про народження», «Про вінчання» та «Про смерть». В розділі про народження зазвичай вказувалося ім'я дитини, день народження та день хрещення, імена та прізвища батьків, їх віросповідання, інформація про хресних батьків («восприемників»). В записях про вінчання зазначалася інформація про нареченого та наречену, їх віросповідання, вік, місце проживання. В записях про смерть зазначалася дата смерті, причина, місце поховання, якщо помирала дитина то зазвичай вказували ім'я лише батька. Метричні книги велися священиками більш-менш сумлінно, хоча в них можливі пропуски – наприклад священиком не зазначалась причина смерті, інколи не записувалося ім'я матері новонародженої дитини, й таке інше (може бути відсутня будь яка частина цієї інформації). Метричні книги велися у двох примірниках, один з яких зберігався у церкві (до 1918 р.), інший передавався до духовної консисторії. На жаль, але це не гарантує їх збереженості, наприклад, по Чернігівській губернії зберігся масив матеріалу по другій половині XIX ст. і майже повністю втрачена інформація за першу половину XIX ст. (і тут можливі якийсь виключення). Поодинокі книги можна знайти з кінця XVIII – початку XIX ст. У

метричних книгах також відображався факт зміни віросповідання – наприклад, робився запис коли людина переходила з православ'я до протестантизму та ін.

2. Сповідні розписи. Один раз на рік перед Великоднем кожен прихожанин мав сповідатися священикові, відмова від цього каралася законом. Священик вів спеціальну сповідальну книгу де відмічав факт сповіді прихожанами. В цих книгах зазначалися цілі родини із зазначенням родинних зв'язків. На жаль, більшість цих книг на сьогодні втрачено. Ще одна проблема цього джерела – недбале ведення. Як наслідок – наявність помилок чи неточностей: прізвища та імена часто перекручувалися, вік зазначався приблизний, або ж взагалі не змінювався священиком при переписуванні з попереднього року.

3. «Брачные обыски». Перед вінчанням подружжя священик мав встановити чи не має для цього заборон, наприклад, близьких родинних відносин. Зазвичай таких книг збереглося дуже мало.

4. Ревізорські «казки», матеріали загальнодержавних переписів, а також колгоспні подвірні описи. У Російській імперії регулярно проводилися так звані «подушні» переписи, з метою оподаткування господарств. Інколи ці матеріали (як правило це чернетки записів) зберігаються в обласних архівах. У 1897 р. в Російській імперії проводився 1-ий всезагальний перепис населення, в архівах можна знайти так звані «переписні листи» по окремим населеним пунктам. З метою оподаткування сільського населення та їх господарств переписи вели і у радянських колгоспах. Найпізніші книги ще можуть зберігатися у сільських та селищних радах, більш ранні – передані до архівних установ.

5. Матеріали установ та підприємств, де працювали чи служили Ваші предки (це можуть бути як відомчі архіви, так і архіви установ яким підпорядковувалися ці організації чи підприємства).

6. Матеріали по репресованим, загиблим від голоду, матеріали II Світової війни, дані про остарбайтерів, дані про місця поховання й таке інше.

7. Спеціалізовані генеалогічні форуми. Дуже велику допомогу вам можуть надати спеціалізовані генеалогічні форуми. Якщо Ваша родина велика та розгалужена у вас є шанс знайти там

представників якоїсь гілки вашої родини, який вже займається збором генеалогічної інформації. Використання цих ресурсів інколи дозволяє обмінюватися інформацією із іншими шукачами уникаючи дорогих поїздок в архіви інших міст.

Розшукувати інформацію можна як самостійно, так і скориставшись послугами архівних установ, а також дослідників генеалогії. Якщо у вас немає змоги самостійно відвідати архіви та працювати там з матеріалами (зазвичай одним візитом до архіву не обходиться, це довга та копітка робота), ви можете скористатися можливістю зробити запити до архівів. Наприклад, за законом ви можете звернутися із запитом до архівів СБУ, МВС та обласних архівів, для того щоб з'ясувати долю своїх репресованих родичів. Таку ж інформацію може надати Головний інформаційно-аналітичний центр МВС Російської Федерації. У вашому зверненні мають бути зазначені наступні елементи – адреса, куди відправлене звернення, ваша адреса для відповіді, ваші контактні дані та прізвище, суть порушеного вами питання. Для полегшення роботи архівістів ви повинні вказати ім'я, прізвище і по батькові особи, яка вас цікавить, дату та місце народження, місце роботи й так далі (усе що знаєте). Звернення може бути відправлене як поштою, так і на електронну поштову адресу установи.

Якщо мова не йде про репресованих, ви можете зробити звичайний запит, архіви можуть вам надати інформацію про наявність чи відсутність інформації. Інколи архіви надають і платні послуги по пошуку та копіюванню матеріалів, але здійснювати генеалогічні дослідження вони зазвичай відмовляються, посилаючись на велике завантаження. Зустрічалися випадки, коли в офіційній відповіді з архіву зазначалося, що інформація відсутня, а згодом дослідник знаходив її самостійно в цьому ж архіві. Дивного в цьому нічого немає, адже вітчизняні фонди не оцифровані, що утруднює пошук, до того ж, й самі відомості можуть бути розпорошеними по різних фондах.

Ще одне питання яке часто постає перед дослідниками – пошук інформації по XVII – XVIII ст. й більш ранній час. Якщо ваші предки були шляхтичами чи козацькою старшиною, то шанси віднайти інформацію про них існують, якщо вони були звичайними

селянами – то їх практично немає (звісно що бувають і виключення). Правда цей пошук вже скоріше не генеалогічний, а історичний, вимагає знання історичного тла, палеографії та археографії, інколи – інших мов, правил письма, специфіки антропонімічних джерел тощо. Пошук виходить за межі вітчизняних і продовжується у закордонних архівах. Окремі дослідники поступово виходять за межі вивчення свого роду і починають писати історію свого населеного пункту. Залучення більш широкого кола джерел, у свою чергу, дозволяє знайти інформацію про своїх предків у тих фондах та матеріалах, до яких звичайний шукач генеалогічної інформації звертатися не стане. Чим давньою є епоха, тим більшими можуть бути й лакуни вашого родоводу, коли відомі лише поодинокі представники роду без інформації про родинні зв'язки. Але навіть це – велика дослідницька вдача.

Й нарешті, світ зараз йде шляхом «оцифровки» архівних матеріалів. Все більше архівів копіюють свої фонди та розмішують їх у вільному доступі. На жаль, але ми лише на початку цього шляху. Але з кожним роком все більше відомостей можна знайти у мережі Інтернет. Не зважаючи що частина цих ресурсів (насамперед російських) є ідеологічно навантаженими і заангажованими, тим не менш, там можна знайти неоцінні матеріали.

Які ресурси можна порекомендувати дослідникові-початківцю (наведені працюючі адреси ресурсів станом на 2017 рік):

- archives.gov.ua – офіційний веб-портал Державної архівної служби України.
- agad.gov.pl/inwentarze/testy.html – метричні книги з українських територій Архіву давніх актів у Варшаві.
- archives.ru – офіційний сайт Федеральної архівної агенції РФ.
- arhives.in.ua – сайт, де аналізують проблеми сучасної архівної справи, тут міститься довідковий апарат, враження дослідників тощо.
- avr.org.ua – електронний архів українського визвольного руху.
- dokst.ru – дані про полонених що загинули у німецькому полоні та ін.

- familysearch.org – найбільша база даних метричних церковних книг з усього світу, у тому числі і з України (фінансується мормонською церквою).
- findagrave.com – дані про надписи на надгробках по всьому світу.
- forum.genoua.name – український генеалогічний форум.
- forum.vgd.ru – російський генеалогічний форум.
- jti-poland.org – база даних про польських євреїв.
- libertyellisfoundation.org/passenger – база емігрантів до Сполучених Штатів Америки, в тому числі з України.
- lists.memo.ru – база жертв політичного терору в СРСР.
- memorialholodomors.org.ua – Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр.
- memory.gov.ua – сайт Українського інституту національної пам'яті, містить дані про загиблих під час Голодомору.
- memory-book.com.ua. – інформація про військові поховання на території України.
- mil.gov.ua/zvernennya-gromadyan/galuzevij-derzhavnij-archiv – галузевий державний архів Міністерства оборони України.
- moypolk.ru – інформація про солдат та цивільних радянських громадян, у тому числі й померлих та зниклих без вісті.
- MyHeritage.com – соціальна мережа із можливістю створити своє генеалогічне дерево.
- pomr.org – телефонні довідники країн колишнього СРСР.
- obd-memorial.ru – інформація про II Світову війну, місця поховання, дати смерті червоноармійців.
- ramyat-naroda.ru – дозволяє встановити місця поховань солдат та офіцерів, отримати інформацію про проходження служби та ін.
- podvignaroda.ru – унікальний сайт про II Світову війну, містить усі дані про нагороди, деякі документи з військової історії.
- polk.ru – інформація про війни які вів СРСР у XX столітті, містить дані про як солдат так і про офіцерів.

- pomnite-nas.ru – архів з фотографіями та описами військових поховань.
- pra.in.ua/uk – база жителів України 1650-1920 рр. народження.
- reabit.org.ua – «Національний банк даних жертв політичних репресій радянської доби в Україні», інформація про жертв державного терору радянської доби 1917–1980-х рр.
- gkka.ru – списки солдат, документи про Червону Армію до II Світової війни та ін.
- rusarchives.ru – портал «Архіви Росії».
- szukajwarchiwach.pl – зведений портал польських архівів, містить опис усіх книг і дає уявлення де що шукати. Містить десятки мільйонів цифрових копій документів в режимі онлайн.
- tsdavo.gov.ua – сайт Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України).
- uk.rodovid.org/wk – некомерційний, багатомовний, відкритий вікі-проект, створений українськими ентузіастами для того, щоб кожен міг створити віртуальну книгу свого роду.
- ukrgenealogy.com.ua – український генеалогічний форум.

Сподіваємось, що наведена інформація допоможе у ваших родовідних пошуках.